

KANNANOTTO: KELAN LAADITTAVA SELKEÄ OHJE KUULOVAMMAISEN MAAHANMUUTTAJAN OIKEUDESTA TULKKAUKSEEN

Laatijat: Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä, Vammaisfoorumi ry/ Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma

Osoitettu: Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysministeriö

Tiedoksi: Eduskunnan oikeusasiamies, Sisäministeriö, Työ- ja Elinkeinoministeriö sekä Eduskunnan kansanedustajien viittomakieliverkosto

Tämän kannanoton laatijat vaativat Kansaneläkelaitosta laatimaan selkeät ohjeet kuulovammaisten maahanmuuttajien oikeudesta tulkkaukseen kansainväliselle viittomiselle, jota he ymmärtävät. Nykyisellään Kelalla ei ole selkeää käytäntöä siitä, miten kauan kuuroille maahanmuuttajalle turvataan oikeus kansainvälisen viittomisen tulkkaukseen.

Yhdenvertainen oikeus tulkkauksen

Korostamme, että kuulovammaisten maahanmuuttajien tarpeet tulee huomioida nykyistä paremmin. Tulkkauspalvelulaki (2010/133) koskee kaikkia, joilla on kotipaikka Suomessa. Muita asiassa huomioitavia lakeja ovat mm. ulkomaalaislaki (2004/301) ja kotouttamislaki (1999/493). Kaikilla kuuroilla maahanmuuttajilla ei välttämättä ole Suomeen tullessaan ollenkaan kieltä tai heidän kielitaitonsa on hyvin heikko. Kielitaidon lähtötaso tulee huomioida, samoin kuin henkilön koulutustausta.

Tämän kannanoton laatijat katsovat, että kuuroilla maahanmuuttajilla tulee olla vastaavat oikeudet kotouttamisen suhteen sekä oikeudesta tulkkauspalveluun kuin kuulevilla. Kuurot maahanmuuttajat käyttävät tavallisesti tulkkauksilanteissa reletulkkausta, jossa kuulevan suomi-suomalainen viittomakieli -reletulkin tulkkauksesta kuuro tulkki tulkkaa kansainväliselle viittomiselle ja päinvastoin. Läsä on siis tulkkipari, joista toinen on kuuro tulkki ja toinen kuuleva. Näin varmistetaan, että tulkkauksella on mahdollisimman toimiva ja että keskustelun osapuolet ymmärtävät, mitä sanotaan ja viesti välittyy molemmille keskustelun osapuolille selkeästi. Jos käytettävissä on viittomakielen tulkki, joka osaa henkilön lähtömaan omaa viittomakieltä, tulee tätä mahdollisuutta käyttää kansainvälisen viittomakielen sijasta.

Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen välttämätöntä

Tämän kannanoton laatijat haluavat korostaa, että tulkkauspalvelulaki edellyttää yksilöllisten tarpeiden huomioimista (10§). Kelan linjauksen puuttuessa, koskien maahanmuuttajan kansainvälisen tulkkauksen käyttömahdollisuuden pituutta, käytännöt ovat vaihdelleet suuresti. Joillekin kuulovammaisille maahanmuuttajille Kela on yksipuolisesti, henkilöä tapaamatta, ilmoittanut vuoden maassaolon jälkeen, että tämän tulee jatkossa selvitä suomalaisella viittomakielellä tulkkia tarvittaessaan.

Maahanmuuttajalla tulisi ehdottomasti olla mahdollisuus itse määritellä, milloin ei enää tarvitse kansainvälisen viittomisen tulkkausta. Hän on itse oman kielitaitonsa ja elämäntilanteensa paras asiantuntija.

Suomeen tullessaan kuuroilta maahanmuuttajalta ei voi edellyttää kirjoitetun suomen tai ruotsin eikä suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taitoja. Äidinkielen taidon taso vaikuttaa tutkitusti uuden kielen oppimisen taitoon. Kaikki tämä vaikuttaa siihen, miten maahanmuuttaja ymmärtää suomalaista yhteiskuntaa ja sen rakenteita sekä oppii suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä ja kirjoitettua suomea tai ruotsia. Myös kulttuurierojen vaikutus (lähtömaan kulttuuri vs. suomalainen kulttuuri) tulee huomioida arvioitaessa tarvetta kansainvälisen tulkin käyttöoikeuden pituuteen.

Vähintäänkin kohtuullista olisi ennen kansainvälisen viittomisen tulkkauksen käyttöoikeuden lakkauttamista tehdä kullekin maahanmuuttajalle henkilökohtainen palveluarvio, jossa asiantuntija yhdessä henkilön kanssa arvioisi, onko maahanmuuttajan suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen kielitaito jo riittävän hyvä. Tarvittaessa Kela voisi käyttää päätöksensä tukena kielitaidon arviointia, joka tarvitaan kansalaisuushakemuksen liitteeksi (selviää normaalista keskustelusta suomalaisella tai suomenruotsalaisella viittomakielellä). Tällaisia suomalaisen viittomakielen kielitaidon arviointeja tekee tällä hetkellä vain Kuurojen Liitto ry.

Pieni määrä ei peruste tarpeiden huomiotta jättämiselle

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä lähestyi huhtikuussa 2014 Kelan terveysosaston vammaisten tulkkauspalvelun työryhmää kirjeellä liittyen kansainvälisen viittomisen tulkkauksen linjaukseen (19.11.2013). Kela vastasi toteamalla että ko. ryhmä on määrällisesti hyvin pieni, eikä selkeää käytäntöä ole tämän takia muodostunut. Kela ilmoitti myös käyvänsä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa keskustelua Kelan tulkkauspalvelusta kyseiselle kohderyhmälle.

Tämän kannanoton laatijat painottavat, ettei asiassa ole aiheellista jäädä odottamaan käytännön muodostumista, vaan tämän ryhmän osalta tulee linjata selkeästi ja välittömästi, millaisiin tulkkauspalveluihin he ovat oikeutettuja. Jotta maahanmuuttajan tarpeet tulee huomioitua ja oikeudet voivat toteutua, on keskeistä turvata kommunikaatio maahanmuuttajan ja viranomaisten/muiden tahojen kanssa toimivan tulkkauspalvelun avulla. Vammaisen maahanmuuttajan kohdalla tarpeenmukaisen tulkkauksen tärkeys korostuu entuudestaan ja on ensisijaisen tärkeää. Se, ettei ryhmä ole kovin iso, ei voi olla peruste sille, etteikö tämän tulkkauspalveluihin oikeutetun ryhmän tarpeita huomioitaisi asianmukaisella tavalla.

Helsingissä 02.12.2014

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä ja Vammaisfoorumi ry/Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma

Sirpa Laurén, Kuuloliitto ry
Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän puheenjohtaja

Merja Heikkonen, NKL ry
Vammaisfoorumin hallituksen puheenjohtaja

Lisätietoja:

Johanna Warius, vt. koordinaattori
Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma
Vammaisfoorumi ry
PL 30, 00030 IIRIS
p. 050 300 2501
s-posti: johanna.warius@tukikeskushilma.fi

Marika Rönnerberg, erityisasiantuntija
Kuurojen Liitto ry
PL 57, 00401 Helsinki
p. 044 7524 324
s-posti: marika.ronnberg@kuurojenliitto.fi